

Latvijas darba tirgus

Kārlis Šmits, Ph.D.

Esošais progress

- Galvenās sastāvdaļas
 - Darbaspēka tirgus
 - Cilvēk-kapitāla veidošanās
 - Demogrāfiskā situācija
-

Esošā situācija nodarbinātības jomā

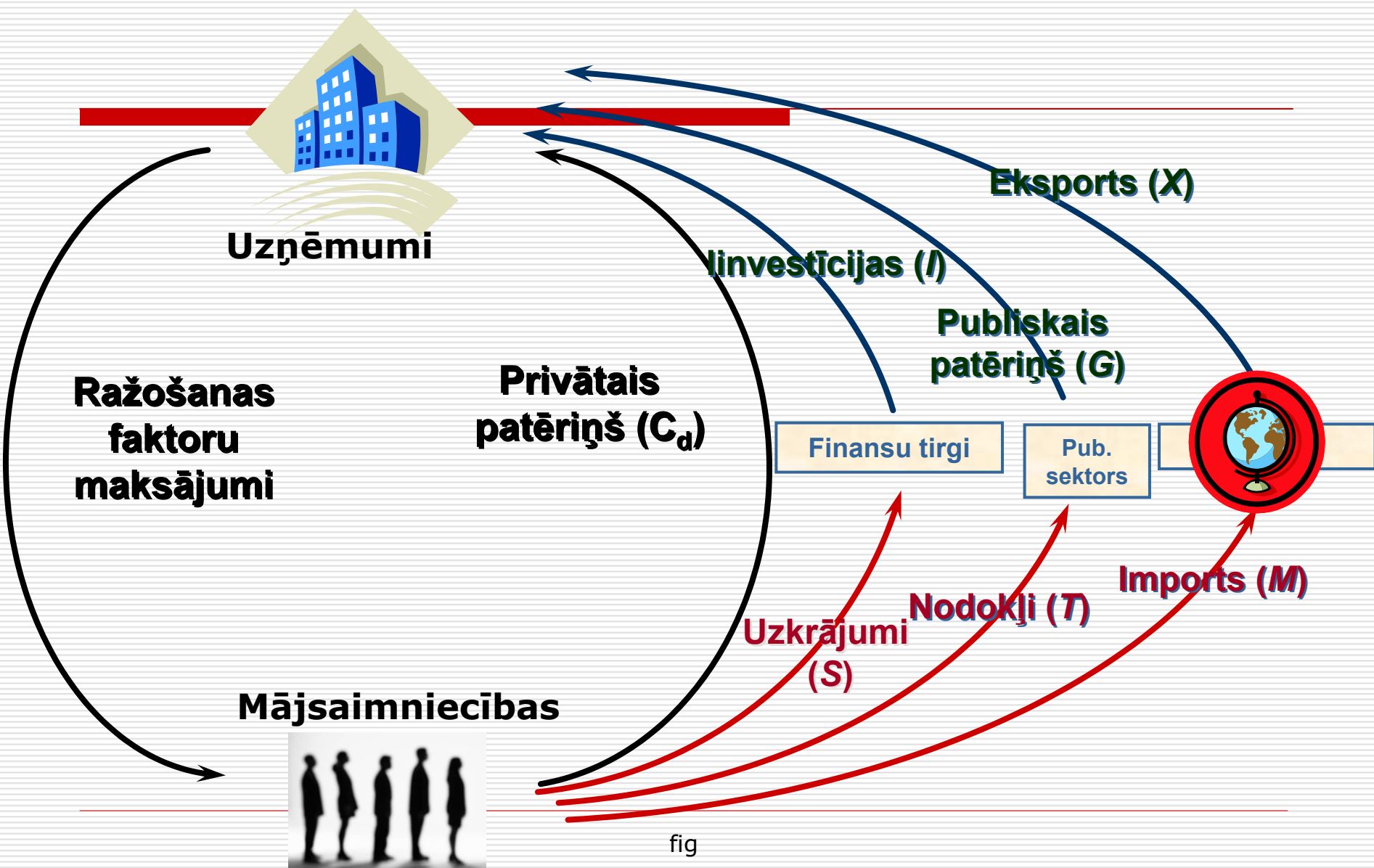
	2001	2002	2003	2004
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā	56,6	61,8	62	62,6
Nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā	49,2	54,4	55,4	56,1
Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā	13,1	12	10,6	10,4

Institucionālā vide Latvijā

- Nodokļus slogs
 - Sociālās nodoklis
 - Algu veidošanās process:
 - minimālā alga un kolektīvie līgumi
 - Darba laiks un darba aizsardzība
 - Aktīvās nodarbinātības politikas pasākumi
 - Pasīvās nodarbinātības politikas pasākumi
-

Politikas prioritātes Latvijā

- Nacionālās Lisabonas Programmā 2005.-2008.gadam ir definētas šādas nodarbinātības veicināšanas prioritātes:
 - veicināt ekonomiskās aktivitātes vāji attīstītos reģionos, pilnveidojot uzņēmējdarbības vidi, veicinot komercdarbības un pašnodarbinātības attīstību, sniedzot valsts atbalstu, lai mazinātu reģionālās atšķirības;
 - intensīvāk risināt nedeklarētā darba problēmu un stimulēt iedzīvotājus darboties formālajā ekonomikā, palielinot neto darba algu strādājošiem ar zemu atalgojumu;
 - paplašināt aktīvo nodarbinātības pasākumu klāstu, lai uzlabotu bezdarbnieku, īpaši sociālās atstumtības riska grupu konkurētspēju darba tirgū.
-

Uzņēmumi

- Uzņēmumi ir racionāli un to mērķis ir izvēlēties optimālo kapitāla un darbaspēka līmeni, lai palielinātu savu peļņu visā dzīves cikla garumā
 - Patērē darbaspēka un kapitāla resursus un nodrošina patēriņa un investīciju ražošanu (tehnoloģiskais process)
-

Mājsaimniecības

- Mājsaimniecības ir racionālas: patēriņa un atpūtas (*leisure*) izvēli pamato ar velmi maksimizēt savu labklājību (*utility*) visā dzīves cikla garumā
 - Pastāv individuālie budžeta (alga un ienākumi no kapitāla uzkrāšanas) un laika ierobežojumi
-

Publiskais sektors

- Valsts (publiskais sektors) patērē un nodrošina firmas un mājsaimniecības ar pakalpojumiem
 - Pielieto vairākus instrumentus ar kuru palīdzību realizē ekonomisko politiku
 - Instrumentu pielietojums ietekmē mājsaimniecību un uzņēmēju optimālo rīcību
-

Darba tirgus plūsmas Latvijā

Nodarbinātie (N)
[56,1%]

$p=0.042$

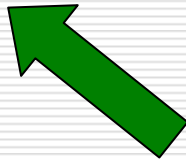
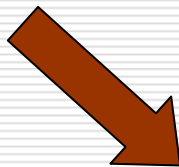

Darba meklētāji (S)
[10,4%]

$p=0.310$

$p=0.037$

$p=0.073$

Ārpus darba tirgus (L)

$p=0.243$

$p=0.035$

Darba tirgus mehānisms

Mājsaimniecības

$$M=f(S,V)$$

- Izvēlas darba meklēšanas intensitāti (S)
- Darba meklēšanas izmaksas

Uzņēmumi

- Izsludina vakances (V)
- Vakances izsludināšanas izmaksas

$$N'=N+M(S,V)-\theta N$$

Algu noteikšanas mehānisms

Mājsaimniecības

Uzņēmumi

- Darbinieka ieguvums
- Rezervācijas alga (RW)

- Uzņēmumu ieguvums:
Produktivitāte - alga
(MPL-W)
- Produktivitāte

$$w = \lambda \text{ MPL} + (1 - \lambda) \text{ RW}$$

Datu avoti

- Mājsaimniecību aptaujas
 - Darba spēka aptaujas
 - Input-Output tabulas
 - Tautsaimniecība iedalīta divos sektoros: tirgojamo un netirgojamo preču/pakalpojumu ražošana
-

Līdzsvara stāvoklis

☐ IKP izlietojums	modelis	dati(2004)
■ Privātais patēriņš	.633	.625
■ Investīcijas	.304	.323
■ Publiskais patēriņš	.208	.209
■ Tirdzniecības saldo	-.157	-.157
☐ Darba tirgus		
■ Bezdarba līmenis	.109	.103
■ Nodarbinātības l.	.562	.561
☐ Tirgojamo preču s.	.417	.414
☐ Netirgojamo preču s.	.583	.586

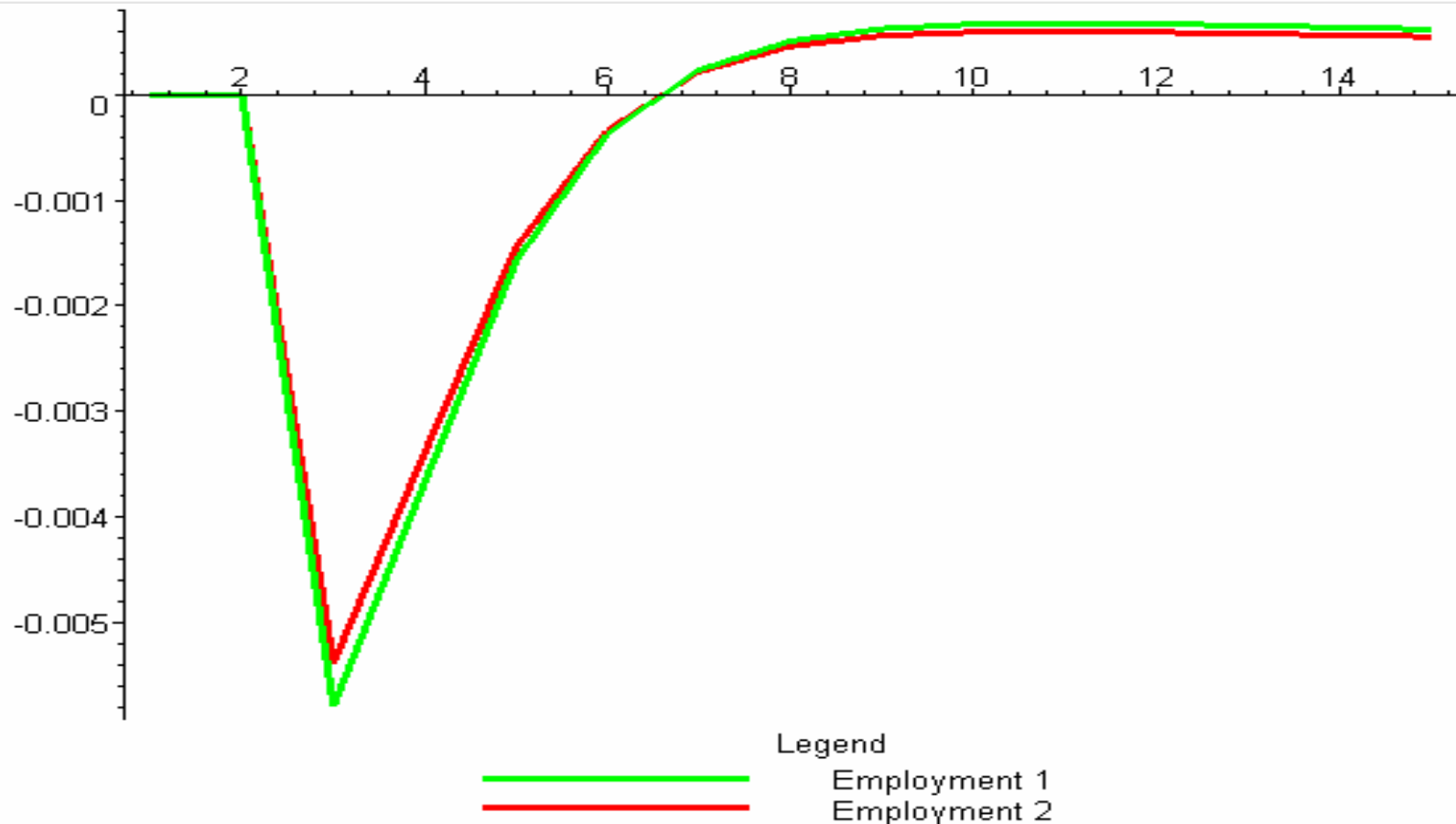
Kā šoki ietekmē darba tirgu?

- Modeļa ekonomikai, kura ir līdzsvara stāvoklī tiek izmanīti paramteri, kuri simulē:
 - Ražošanas faktoru produktivitātes šoks – samazinot produktivitātes paramteru ražošanas funkcijā (TFP)
 - Darba tirgus strukturālais šoks – pieejamo darba vietu samazināšanās (LM)
-

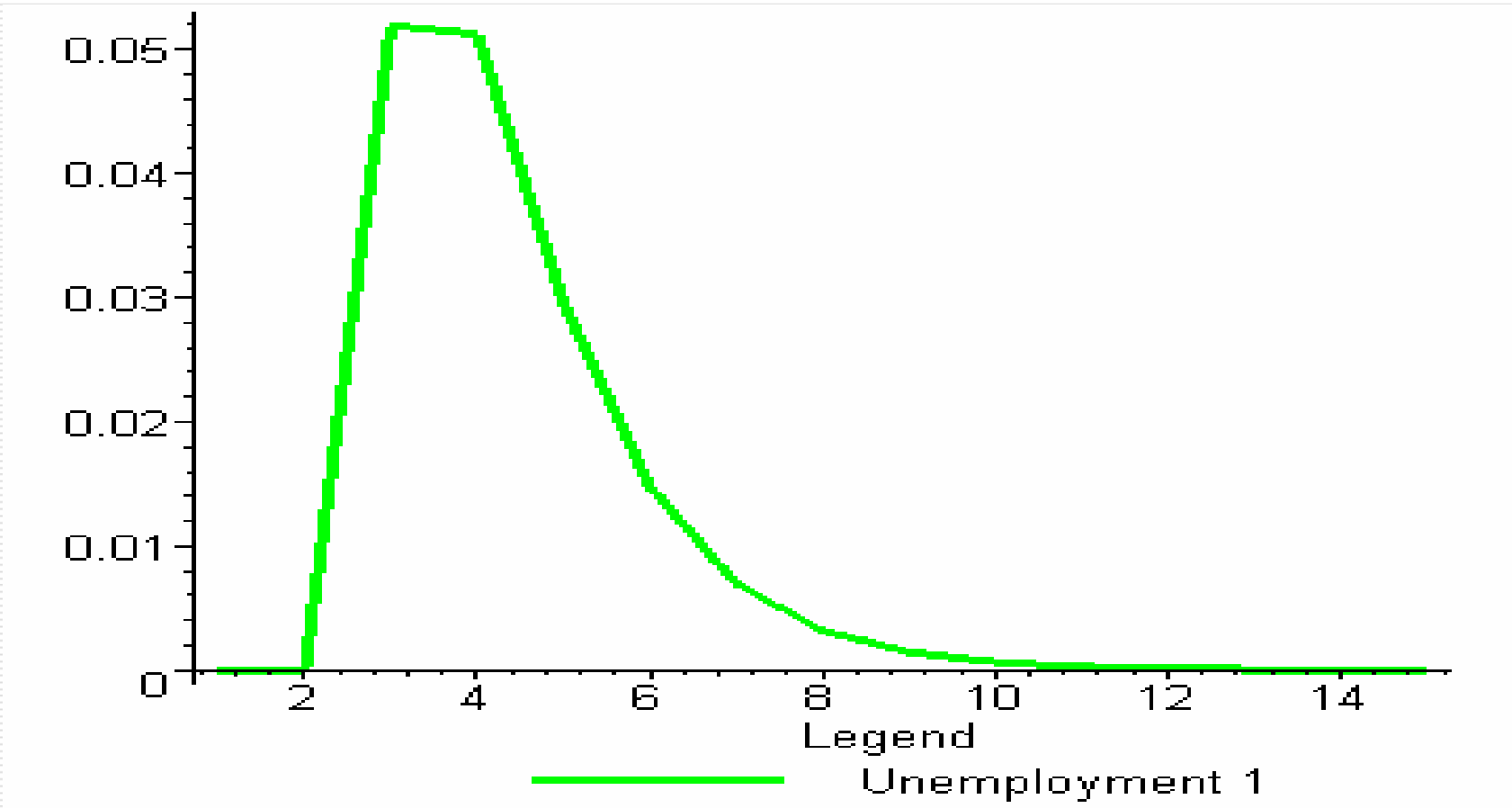
Ārējie satricinājumi: izmaiņas procentos

	LM	TFP
■ IKP	-.668	-.985
■ Privātais patēriņš	-.748	-.988
■ Investīcijas	-.668	-.986
■ Bezdarba līmenis	+3.009	+.105
■ Nodarbinātība	-.667	+.631
□ Tirg. preču sektors	-.663	+.616
□ Netirg. Preču sektors	-.670	+.642
■ Algas (t.p. sektors)	-.063	-1.57
■ Algas (n.t.p. sektors)	-.067	-1.634

Pārejoša produktivitātes šoka ietekme uz nodarbinātību

Pārejoša produktivitātes šoka ietekme uz bezdarba līmeni

Kā institucionālā vide ietekmē darba tirgu?

- Modeļa ekonomikai, kura ir līdzsvara stāvoklī tiek izmanīti paramteri, kuri simulē:
 - Kolektīvo līgumu īpatsvara izmaiņas – palielinot darbaņēmēju lomu algu noteikšanā (ARB)
 - Izmaksu, kas saistīti ar jaunu vakanču izveidošanu palielināšanās (VAK)
-

Institucionālās vides loma: izmaiņas procentos

	ARB	VAC
■ IKP	-.168	-.014
■ Privātais patēriņš	-.153	-.016
■ Investīcijas	-.169	-.014
■ Bezdarba līmenis	+.753	+.064
■ Nodarbinātība	-.167	-.014
□ Tirg. preču sektors	-.156	-.014
□ Netirg. preču sektors	-.176	-.014
■ Algas (t.p. sektors)	+.014	-.002
■ Algas (n.t.p. sektors)	+.015	-.002

Kā nodarbinātības politikas pasākumi ietekmē darba tirgu?

- Modeļa ekonomikai, kura ir līdzsvara stāvoklī tiek izmanīti parametri, kuri simulē:
 - Aktīvo nodarbinātības pasākumu palielināšanos, pasākumi, kas palielina darba meklētāju prasmes (ANP)
 - Pasīvo nodarbinātības pasākumu palielināšanās – bezdarbnieka pabalstu palielināšana (PNP)
-

Politikas ietekme: izmaiņas procentos

	ANP	PNP
■ IKP	+.042	-.031
■ Patēriņš	+.040	-.026
■ Investīcijas	+.042	-.031
■ Bezdarba līmenis	-.092	+.232
■ Nodarbinātība	+.042	-.030
□ Tirg. preču sektors	+.039	-.028
□ Netirg. preču sektors	+.044	-.032
■ Algas (t.p. sektors)	+.024	+0.029
■ Algas (n.t.p. sektors)	+.025	+0.031

Turpmākie soļi

- Prasmju un izglītības lomu integrācija darba tirgus modelī
-